

Бағдарлама пәні бойынша

«Сот-баллистикалық сараптамалар және өзге қару түрлерінің сараптамалар әдістері»

Тақырып №1. Сот сараптамасын тағайындау және жүргізу тәртібі

Тәжірибелік қызмет саласы ретінде сот сараптамасы пәнінің жалпы түсінігін талдау және сипаттау. ЭК, практикалық сараптама қызметінің міндеттері, сараптамалық міндеттер. Байланыс нысандарына негізделген есептерді жіктеу.

Сот сараптамасы объектісі ұғымы. Сараптамалық зерттеу объектісінің ақпараттық мәні. Сот сараптамасы объектілерін әртүрлі негіздер бойынша жіктеу. Сот сараптамасы объектісінің қасиеттері мен белгілері. Сот сарапшыларының қорытындыларын негіздеудегі белгілердің рөлі. Қасиеттері мен белгілерін жіктеу және жүйелеу. Сараптамалық таным үшін диагностикалық және идентификациялық белгілердің маңызы.

Сараптамалық жүйелеу түсінігі. ТСЭ-де жүйелік тәсілдің қажеттілігі, орындылығы және жол берілуі. Сот сараптамаларын жүйелеудің мәні мен міндеттері.

Сот сараптамаларын жіктеудің ғылыми негіздері және осы жіктеумен байланысты сот сараптамаларының жаңа түрлері мен түрлерінің пайда болуын анықтау критерийлері. Сот сараптамаларын жіктеу негіздері.

Тақырып №2. Сот сараптамасының түрлері

Сарапшы мен сараптама мекемесі басшысының құзыреті. Сараптамалық білім жүйесіндегі заң білімінің орны. Сот сарапшысының іс жүргізу жағдайы. Сараптама мекемесі Сот сараптамасы субъектісі ретінде (заңды тұлғаның атынан қорытынды беру проблемасы). Сот сараптамасын жүргізу кезіндегі субъектілердің өзара іс-қимылы және өзара қарым-қатынасы.

Арнайы білім, сот сарапшысы моделінің маңызды құрамдас бөлігі ретінде. "Сот сарапшысы" және "маман" ұғымдарының арақатынасы.

Тақырып №3. Сараптамалық зерттеудің кезеңдері.

Сот сарапшысының қорытындысы. Тергеушінің және соттың сарапшының қорытындысын бағалауы. Сарапшыдан жауап алу

Сот сараптамасы әдістері туралы оқу пәні. Бұл оқу-жаттығудың құрылымы: ұғымдық, жіктелімдік және операциялық бөлімдер. Әдістің заңдылықтары және олардың сараптамалық практикадағы көріну формалары. ТСЭ әдістері және практикалық сараптама қызметінің әдістері: бар жіктеулер және оларды талдау. Сот ісін жүргізуде әдістерді пайдалануға жол беру өлшемдері. Сараптамалық зерттеу әдістерінің даму

тенденциялары.

Сараптамалық әдістемелер түсінігі. Сараптамалық әдістемелердің түрлері. Олардың сипаттамасы мен құрылымы. Кешенді сараптамалық әдістеме түсінігі. Сараптамалық әдістемелерді Алгоритмдеу, біріздендіру және каталогтау мәселелері.

Сарапшы қорытындысының мазмұны мен нысаны. Сот сарапшысының дәлелдік мәні мен тұжырымдары. Сараптамалық зерттеудегі ықтималдық және нақтылық. Қылмыстық және азаматтық істер бойынша дәлелдеуде сараптамалық қорытындылардың нәтижелерін пайдаланудың жолдары мен нысандары. Сот дәлелдемелері жүйесіндегі сарапшының қорытындысы. Сараптаманы тағайындаған органның қорытындысын бағалауы: теория және практика. Сараптамалық қателер: олардың түрлері, жіктелуі, анықтау және жою жолдары.

Сараптамалық алдын алу түсінігі. Сараптамалық алдын алу қызметінің құқықтық негіздері. Сот сарапшысының профилактикалық жұмысының түрлері мен нысандары. Сот-сараптама мекемелері қызметкерлерінің сараптамалық-алдын алу қызметін жүзеге асыру тәртібі. Сот сарапшыларының алдын алу жұмыстарының нәтижелерін ресімдеу.

Алдын алу қызметінің теориясының болжау теориясымен өзара байланысы. Тәжірибелік сараптама қызметі үшін осы өзара байланыстың мәні.

Тақырып №4. Криминалистикалық сараптамалардың әдістері және олардың жіктелуі

Сарапшы қорытындысының мазмұны мен нысаны. Сот сарапшысының дәлелдік мәні мен тұжырымдары. Сараптамалық зерттеудегі ықтималдық және нақтылық. Қылмыстық және азаматтық істер бойынша дәлелдеуде сараптамалық қорытындылардың нәтижелерін пайдаланудың жолдары мен нысандары. Сот дәлелдемелері жүйесіндегі сарапшының қорытындысы. Сараптаманы тағайындаған органның қорытындысын бағалауы: теория және практика. Сараптамалық қателер: олардың түрлері, жіктелуі, анықтау және жою жолдары.

Сараптамалық алдын алу түсінігі. Сараптамалық алдын алу қызметінің құқықтық негіздері. Сот сарапшысының профилактикалық жұмысының түрлері мен нысандары. Сот-сараптама мекемелері қызметкерлерінің сараптамалық-алдын алу қызметін жүзеге асыру тәртібі. Сот сарапшыларының алдын алу жұмыстарының нәтижелерін ресімдеу.

Алдын алу қызметінің теориясының болжау теориясымен өзара байланысы. Тәжірибелік сараптама қызметі үшін осы өзара байланыстың мәні.

Тақырып №5. Сот-баллистикалық сараптаманың мәні, объектілері мен міндеттері

Сот баллистика, криминалистикалық техника саласы және криминалистикалық қару-жарақтың құрылымдық элементі. Сот баллистикасының пайда болуы және дамуы. Сот-баллистикалық сараптама ұғымы және пәні. Сот-баллистикалық сараптаманың объектілері мен міндеттері. Сот-баллистикалық сараптаманың ғылыми және әдістемелік негіздері.

Сот баллистикасының криминалистикалық техниканың басқа салаларымен, табиғи және техникалық ғылымдармен байланысы. Сот-баллистикалық сараптаманың қазіргі жағдайы мен мүмкіндіктері. Қылмыстарды ашудағы, тергеудегі және ескертудегі сот-баллистикалық зерттеулердің рөлі.

Тақырып №6. Қол атыс қаруын орнату

Атыс қаруы ұғымы. Атыс қаруының жіктелуі. Атыс қаруының пайда болу және даму тарихы: негізгі кезеңдері мен конструкциялары.

Қазіргі заманғы атыс қаруының даму тенденциялары.

Қарудың негізгі бөлшектері мен механизмдері. Оқпан құрылысы. Ойық және тегіс ұңғылы қарудың калибрі. Ойық қарудың ұңғысының сипаттамасы. Алмалы-салмалы үрлемелі құрылғылардың мақсаты мен түрлері.

Жабатын механизмдердің (құрылғылардың) мақсаты мен түрлері. Ататын механизм және оның түрлері. Түсіру механизмінің мақсаты және құрылысы. Өздігінен оқтау және автоматты қарудың түсіру механизмдері.

Шығару механизмі, оның түрлері. Шағылыстыратын механизм. Қайтарымды механизм. Затворлық кідіріс механизмі. Дүкен және барабан. Сақтандырғыш және сақтандыру механизмдері, олардың түрлері. Көздеу құралдары, олардың түрлері. Оқпан қорабы, рамка, колодка, ложа.

Гильзалар мен оқтарда із жасайтын қару бөлшектері. Атыс қаруының бөлшектері мен механизмдерінің құрылымы мен өзара әрекеттесуінің ерекшеліктері. Қарудың әртүрлі жүйелерін, модельдерін және үлгілерін бөлшектеу және жинау ерекшеліктері.

Тақырып №7. Қол атыс қаруына оқ-дәрілер және олардың криминалистикалық маңызы

Түсінігі боеприпаса. Патрон ұғымы. Атыс қаруы патрондарының жіктелуі. Унитарлы патронның құрылғысы. Патрон компоненттерінің тағайындалуы. Таңбалау белгілері. Штаттық және штаттан тыс патрон. Патрондардың қазіргі даму тенденциялары.

Атыс қаруының патрондарын зерттеу әдістемесі. Зерттеуге түскен материалдармен танысу. Объектілерді сыртқы тексеру. Оқ ату кезінде пайдалану үшін патронның түрін және үлгісін, жүйесін, моделін, қару үлгісін анықтау. Оқ-дәрілер санатына патронның қатыстылығын анықтау. Ату кезінде снарядтың бастапқы жылдамдығын, меншікті кинетикалық энергиясын орнату. Патронның жарамдылығын, оның атуға жарамдылығын анықтау. Зерттеу нәтижелерін бағалау және қорытындыларды қалыптастыру. Зерттеу нәтижелерін рәсімдеу.

Тақырып №8. Атыс қаруын диагностикалық зерттеу

Атыс қаруының жарамдылығы, оның атуға немесе жекелеген атыс жасауға жарамдылығы ұғымдары.

Түсіру ілгегін баспай қарудан ату ұғымы, оның себептері мен шарттары.

Атыс қаруының жай-күйін анықтау бойынша әдістемелік ұсынымдар. Зерттеуге түскен материалдармен танысу. Қаруды сырттай қарау, қарудың жүйесін, моделін, үлгісін анықтау. Бөлшектер мен механизмдердің өзара әрекеттесуін тексеру. Қарудың атуға жарамдылығын анықтау немесе жекелеген атыстар жасау үшін тәжірибелік атыстарды өткізу, Түсіру ілмегіне баспай ату мүмкіндігі. Қаруды бөлшектеу, оның бөлшектерінің болуын және жай-күйін анықтау. Зерттеу нәтижелерін бағалау және қорытындыларды қалыптастыру. Зерттеу нәтижелерін рәсімдеу.

Тақырып №9. Қолдан жасалған атыс қаруын криминалистикалық зерттеу

Қолдан жасалған атыс қаруының түсінігі және жіктелуі. Атыс қаруының белгілері: снарядтың конструктивтік, энергетикалық сипаттамалары, сенімділігі. Қолдан жасалған атыс қаруының конструкциясының ерекшеліктері (негізгі конструктивтік шешімдер).

Объектінің атыс қаруына жататынын анықтау әдістемесі. Зерттеуге түскен материалдармен танысу. Объектіні сыртқы тексеру.

Атыс қаруына тән бөлшектер кешенін белгілеу. Оқпан арнасының диаметрін, ату кезінде пайдаланылуы мүмкін патронның түрі мен үлгісін анықтау. Дайындау тәсілін анықтау. Атуды қамтамасыз ететін тетіктер мен механизмдердің өзара әрекеттесуін зерттеу. Эксперименттік ату өндірісі, оның мақсаттары мен пайдаланылатын жабдықтар. Снарядтың меншікті кинетикалық энергиясын орнату. Эксперименттік ату нәтижелерін талдау. Қаруды бөлшектеу. Зерттеу нәтижелерін бағалау және қорытындыларды қалыптастыру. Зерттеу нәтижелерін рәсімдеу.

Тақырып №10. Атыс қаруын атылған гильзалардың іздері бойынша сәйкестендіру
Ойық қарудың ұңғысы із құрушы объект ретінде. Снарядтар түрлері. Снарядтарда
іздердің пайда болу механизмі. Жалпы және жеке белгілер. Снарядтардағы іздердегі оқпан
арнасының белгілерін көрсетуге әсер ететін факторлар.

Ойық атыс қаруын снарядтардың іздері бойынша теңдестірудің әдістемелік
негіздері.

Снаряд түрін, оқпан арнасының диаметрін анықтау.

Сәйкестендіру үшін іздердің жарамдылығы.

Эксперименттік атысты дайындау және өткізу ерекшеліктері.

Гильзадағы іздер бойынша ойық қаруды сәйкестендіру ерекшеліктері.

Тақырып №11. Атыс қаруын атылған оқтардың іздері бойынша сәйкестендіру

Атыс қаруының криминалистикалық ұқсастығы мен түсінігі.

Сәйкестендірілетін және сәйкестендірілетін объектілер. Ойық атыс қаруының
ұңғысы, із құрушы объект ретінде. Оқтағы іздердің пайда болу механизмі. Оқтарда оқпан
арнасының белгілерін көрсетуге әсер ететін факторлар. Оқпан арнасының
микрорельефінің тұрақтылығына әсер ететін факторлар.

Оқпандардағы оқпан арнасының жалпы және жеке белгілері. Бастапқы және екінші
іздер. Оқтағы іздердің идентификациялық маңыздылығы.

Оқтың іздері бойынша ойық атыс қаруын сәйкестендіру әдістемесі. Зерттеуге
түскен материалдармен танысу. Бір бөлігі оқ болып табылатын патронның түрі мен
үлгісін, оқ атуға арналған қару жүйесін, моделін, үлгісін анықтау.

Оқ атылатын қарудың жүйесін, моделін, үлгісін анықтау. Берілген тапсырманы
шешу үшін компьютерлік технологияларды қолдану. Оқтың іздері бойынша қарудың
оқпан арнасының тозу дәрежесін анықтау. Сәйкестендіру үшін іздердің жарамдылығы.

Қаруды сыртқы қарау. Қарудың жүйесін, моделін, үлгісін, оның оқпан арнасының
жай-күйін анықтау. Қарудан ату мүмкіндігін анықтау.

Қару мен оқ ұстағышты эксперименттік атыс жүргізуге дайындау. Эксперименттер
үшін патрондарды таңдау және дайындау. Эксперименттік атыс жүргізу тәртібі.
Эксперимент нәтижелерін талдау.

Салыстырмалы зерттеу. Зерттеу нәтижелерін бағалау және қорытындыларды
қалыптастыру. Зерттеу нәтижелерін рәсімдеу. Қолдан жасалған атыс қаруынан ату
оқтарының іздері бойынша сәйкестендіру ерекшеліктері. Деформацияланған оқтар мен
олардың фрагменттеріндегі іздер бойынша қаруды сәйкестендіру ерекшеліктері. Атыс
қаруынан атылған оқтың іздері бойынша қаруды сәйкестендіру ерекшеліктері.

Сот-баллистикалық сараптамаларды жүргізу кезінде қазіргі заманғы
бағдарламалық-техникалық шешімдерді ("ТАИС", "Арсенал", "Поиск"
автоматтандырылған баллистикалық сәйкестендіру жүйелерін, т.б.) пайдалану.

Тақырып №12. Оқтың іздері бойынша атыс қаруын қолдану мән-жайларын
анықтау

Ішкі және сыртқы баллистика құбылыстары. Негізгі және қосымша оқ іздері. Оқ
ату, жақын ату, алыс ату. Ату іздерін көрсетуге әсер ететін факторлар. Виноградов
Феномені. Полиснарядпен ату кезінде кедергілерде іздердің пайда болу ерекшеліктері.

Оқпен ату сипатын және ату бағытын анықтау. Кіру және шығу тесіктерінің
белгілері. Зақым келтірген снарядтың диаметрін анықтау. Тосқауылмен оқтың кездесу
бұрышын және атыс кезінде қаруға қатысты жәбірленушінің жағдайын анықтау.
Шыныдан, ағаштан, металдан және т. б. жасалған бөгеттердегі атыс зақымдарының
ерекшеліктері

Ойық атыс қаруынан ату қашықтығын орнату.

Тегіс ұңғылы атыс қаруынан ату қашықтығын анықтау ерекшеліктері.

Сараптамалық эксперименттің мәні мен мақсаты. Оны өткізу шарттары. Оқ ату санын және зақымданулардың пайда болу кезектілігін (кезектілігін) анықтау.

Тақырып №13. Газды және пневматикалық қаруды криминалистикалық зерттеу

"Қару туралы" Федералдық заңда ұңғылы газды, пневматикалық, атыс қаруы ұғымы. Газды ұңғылы қарудың жіктелуі. Газды ұңғылы қарудың ұңғысын орнату. Газ ұңғылы қарудың патрондары. Пневматикалық қарудың жіктелуі. Пневматикалық қарудың құрылымы мен жұмыс принципі. Пневматикалық қаруға арналған снарядтардың түрлері мен құрылысы. Зақымдалуы шектелген атыс қаруының жіктелуі. Зақымдалуы шектелген атыс қаруының конструкциясының ерекшеліктері. Оған патрондардың құрылысы. Сигналдық қарудың жіктелуі және конструкциясының ерекшеліктері.

Пневматикалық, сигналдық, ұңғылы газды қаруды, зақымдалуы шектеулі атыс қаруын зерттеу бойынша әдістемелік ұсынымдар. Зерттеуге түскен материалдармен танысу. Қаруды сырттай қарау, қарудың жүйесін, моделін, үлгісін анықтау. Бөлшектер мен механизмдердің өзара әрекеттесуін тексеру. Қарудың атуға жарамдылығын анықтау үшін эксперименттік атыстарды өткізу. Қаруды бөлшектеу, оның бөлшектерінің жай-күйін анықтау. Зерттеу нәтижелерін бағалау және қорытындыларды қалыптастыру. Зерттеу нәтижелерін рәсімдеу.

Тақырып №14. Атылған гильзалардың іздері бойынша тегіс ұңғылы қаруды сәйкестендіру

Тегіс ұңғылы қарудың ұңғысы із құрушы объект ретінде. Снарядтар түрлері (бөлшек, картель, оқ). Снарядтарда іздердің пайда болу механизмі. Жалпы және жеке белгілер. Снарядтардағы іздердегі оқпан арнасының белгілерін көрсетуге әсер ететін факторлар.

Снарядтардағы іздер бойынша тегіс ұңғылы атыс қаруын теңдестірудің әдістемелік негіздері.

Снаряд түрін, оқпан арнасының диаметрін анықтау.

Сәйкестендіру үшін іздердің жарамдылығы.

Эксперименттік атысты дайындау және өткізу ерекшеліктері.

Тегіс ұңғылы қаруды пластмасса снаряд контейнерлері мен тобық-контейнерлердегі іздері бойынша сәйкестендіру ерекшеліктері.

Тақырып №15. Криминалист-маманның атыс қаруын қолданумен байланысты оқиға болған жерді қарауға қатысуы

Оқиға орнын қарау тәртібі. Оқиға орнын тексеруге қатысушылардың алдында тұрған жедел-тергеу тобының құрамы мен міндеттері. Оқиға болған жерді қарау кезінде тергеушінің, маманның құзыретін шектеу.

Атыс қаруын қолдану іздерін белгілеу және алу ерекшеліктері. Оқиға орнында шешілетін диагностикалық сот-баллистикалық міндеттер.

Атылған және зардап шегушінің атыс зақымдары бойынша және атылған гильзалар бойынша өзара орналасуын анықтау тәсілдері. Қан дақтары бойынша жәбірленушінің қозғалыс бағыты мен жылдамдығын анықтау. Зардап шегушінің жағдайын және снарядтың қан ізімен зардап шегушінің денесіне түсуі ықтимал нүктесін анықтау (Кноблех әдісі).

Атыс қаруын қолдануға байланысты оқиға болған жерді қарау түрлері. Атыс қаруын оқиға болған жерде қолдану іздерін табу, тіркеу және алу әдістері. Атыс қаруымен және оқ-дәрілермен жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік шаралары. Оқтың ұшу траекториясын визалау әдісі.